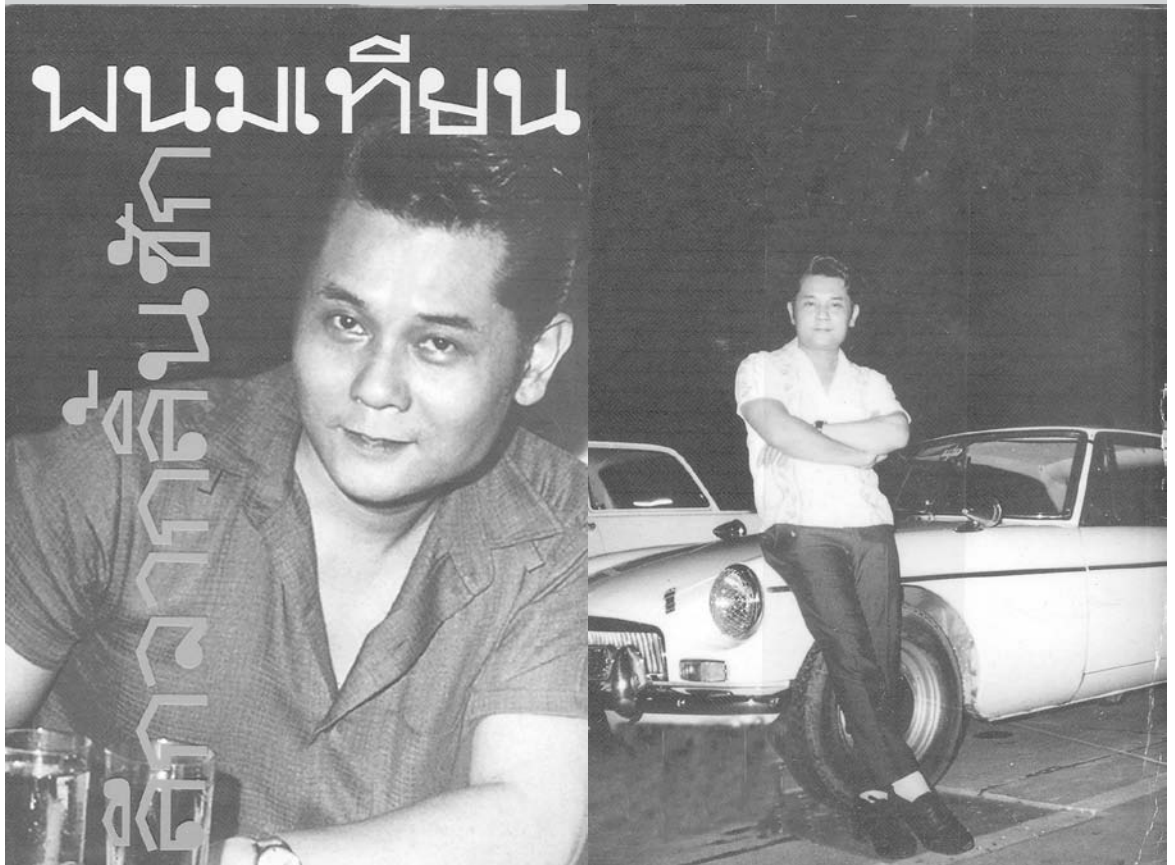

[70 ปี ฎี ปุ่ น ชี น บั ต ต า นี]

พิเชฐ แสงทอง

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เหมืองทองโต๊ะโมะ สงครามโลกครั้งที่ 2 และ “พนมเทียน”

ใครๆ ต่างก็เคยได้ยินชื่อ “เหมืองโต๊ะโมะ” เพราะสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนราธิวาส ทั้งยังมีฐานะเป็นแหล่งประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับทั้งมาเลเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ไทย และสงครามโลกครั้งที่ 2

ชาวจีนชื่อ ฮิว ชั่น จิว ที่ทำการค้าขายอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนกับเพื่อน ๆ อีกหลายสิบคนมาร้อนทองในบริเวณนั้น โดยเริ่มตั้งแต่ปลายน้ำที่บ้านกาลูบี และขึ้นไปเรื่อยจนเกือบถึงเขตมาเลเซีย ต่อมาฮิว ชั่น จิว ก็พบว่าบริเวณต้นน้ำมีปริมาณทองคำอยู่มากกว่าปลายน้ำ ชาวนี้อะพัดไปทั่วทำให้ผู้คนนับพันแห่หากันมาร้อนทองในเมืองใน

เช่นเดียวกัน ใครๆ ก็คงคุ้นชื่อ “พนมเทียน” หรือ นครชัย วิเศษสุวรรณภูมิ นักเขียนเจ้าของผลงาน “เพชรพระอุมา” “จุฬาทรีคูณ” “เล็บครุฑ” ฯลฯ และวรรณกรรมแนวผจญภัยที่โด่งดังกินเวลาหลายทศวรรษ แต่หลายคนคงไม่รู้ว่า “พนมเทียน” นั้นเป็นชาวปัตตานี เกิดและใช้ชีวิตวัยเด็กอยู่ปัตตานี ประวัติศาสตร์ชีวิตของเขาสัมพันธ์กับเมืองโต๊ะโมะและสงครามโลกครั้งที่ 2 เหมือนดั่งที่สงครามโลกครั้งที่ 2 มีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงวิถีของเมืองโต๊ะโมะนั้นเอง

โต๊ะโมะเป็นเมืองทองคำ ตั้งอยู่ในเขตบ้านโต๊ะโมะ ตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ห่างจากชายแดนมาเลเซียเพียง 800 เมตร แหล่งแร่อยู่ในป่าดิบกลางหุบเขาโต๊ะโมะและเขาลีโชที่ต้นไม้หนาแน่นและชุ่มชื้นอยู่ตลอดเวลา บริเวณนี้เป็นต้นกำเนิดของห้วยลิโชต้นแม่น้ำสายบุรี และผองทองที่ไหลปะปนลงมากับน้ำ ชาวบ้านในสมัยก่อนจึงใช้เครื่องมือรูปร่างคล้ายกระทะเรียกว่า “เสียง” ตักเศษดินเศษหินในลำห้วยขึ้นมาร้อนเพื่อให้เหลือเกล็ดทองนำไปขาย

ตำนานการร้อนทองในเมืองโต๊ะโมะเริ่มต้นที่

เวลาต่อมา

รัฐบาลไม่วางเฉยกับผลประโยชน์มหาศาล จึงได้เข้ามาจัดการการร้อนทองในเมืองโดยมอบหมายให้ “อาฟัด” ลูกชายของฮิว ชั่น จิว ทำหน้าที่เก็บภาษีร้อนและชุดทองจากชาวบ้าน ต่อมาอาฟัดได้รับการแต่งตั้งเป็น “หลวงวิเศษสุวรรณภูมิ” ต้นตระกูล “วิเศษสุวรรณภูมิ” ของ “พนมเทียน”

กล่าวกันว่า โต๊ะโมะนี่เองที่เป็นแรงบันดาลใจหนึ่งที่ทำให้เขาเขียน “เพชรพระอุมา” นิยายผจญภัยอันโด่งดัง ขณะที่ความเป็นคนปัตตานีของเขาก็เป็นแรงผลักดันให้เขาเขียนนวนิยาย “เล็บครุฑ” และ “ทูตนครก”

คนทั่วไปที่รู้ว่า “พนมเทียน” สัมพันธ์กับโต๊ะโมะมักจะเข้าใจว่านามสกุลวิเศษสุวรรณภูมิของ “พนมเทียน” เริ่มต้นในรุ่นพ่อ เห็นได้ชัดจากหนังสือพิมพ์ข่าวสด คอลัมน์ “รู้ไปไม้อัด” ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ตอกย้ำความเข้าใจผิดนี้ด้วยการระบุซ้ำว่า “หลวงวิเศษสุวรรณภูมิ” เป็นบิดาของ “พนมเทียน”

“พนมเทียน” เคยตัดพ้อไว้ว่ามีสื่อต่างๆ เข้าไปทำสารคดีหรือข้อเขียนเกี่ยวกับเมืองโต๊ะโมะมากมาย “เป็นหนังสือหลายเล่ม หลายฉบับ และเคยเป็นสารคดีทางโทรทัศน์มาหลายครั้งแล้ว แต่เป็น

รายงานที่คลาดเคลื่อนความจริงหรือไม่รู้จักจริงทั้งสิ้น และไม่เคยมีใครสนใจที่จะสอบถามศึกษากับทายาทที่ยังเหลือชีวิตอยู่เลยสักคนเดียว นอกจากจะนั่งเทียนเขียนแต่งเอาเอง หรือไปฟังตามคำบอกเล่าของคนอื่นๆ ที่ไม่รู้จักความจริงมาบรรยายต่อ ทั้งๆ ที่นายฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ หรือพนมเทียน ก็นั่งหัวโตอยู่นี่อีกทั้งคน”

ข้อมูลต่างๆ หลายเรื่องเกี่ยวกับเมืองทองโต๊ะโมะขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่พนมเทียน เขาบอกว่าแม้ตัวเองจะไม่ได้ทรัพย์สินมรดกจากเมืองทองสักเท่าไหนหรอก “แต่ผมก็มีเอกสาร จดหมายเหตุ บันทึกเหตุการณ์ไปโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระทานบัตรและโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบรรดาศักดิ์ และที่สำคัญที่สุดก็คือพินัยกรรมอันเป็นลายมือฉบับตัวจริงของ ‘หลวงวิเศษสุวรรณภูมิ’ อันเป็นปู่ของผม...อยู่ในมือผมในขณะนี้”¹

เมืองทองอันลือลั่นกลายเป็นรากฐานสำคัญของสายตระกูลพนมเทียนเมื่อ “ฮิว ชัน จิว” อันเป็นรุ่น “ทวด” ของเขาได้รับพระทานบัตรให้เป็นผู้เก็บผลประโยชน์จากการทำเหมืองนี้ ต่อมาก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “คุณพระวิเศษสุวรรณภูมิ” จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทวดของเขามิหน่าที่ “ส่งส่วยสาอากรค่าสัมปทาน ค่าชุดแร่ทองคำให้แก่แผ่นดิน ตามกฎบทบัญญัติในยุคนั้น”

อย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงรุ่นพ่อของพนมเทียน นามว่าวิเศษ วิเศษสุวรรณภูมิ หรือ ขุนวิเศษสุวรรณภูมิ (ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475) เมืองทองก็กลับกลายเป็นเมืองที่ถูกทิ้งร้างไปแล้ว โดยการทิ้งร้างเกิดขึ้นตั้งแต่รุ่นปู่ภายหลังจากปู่ หรืออาพิตเสียชีวิต เหลือแต่ย่าซึ่งไม่มีความสามารถหรือบารมีพอที่จะบริหารเหมือง “ทั้งสองเหมือง” ได้ ด้วยเหตุนี้ ตั้งแต่รุ่นพ่อของพนมเทียน เป็นต้นมา ตระกูลวิเศษสุวรรณภูมิ จึงไม่ได้ผูกพันกับ

การสัมปทานเหมืองทองคำอีก พ่อของพนมเทียนนั้นย้ายลงมาจากกรุงเทพฯ เพื่อราชการเป็นนายด่านศุลกากรที่จังหวัดยะลา ขณะที่สฤทธิพร วิเศษสุวรรณภูมิ พี่ชายของเขา รับราชการอยู่แผนกอัยการ จังหวัดยะลาเช่นเดียวกัน ส่วนพนมเทียนก่อนจะหันมาเขียนหนังสือในฐานะผู้มีอาชีพนักเขียนอย่างเต็มตัวเมื่อ พ.ศ. 2497 ก็เคยทำงานอยู่บริษัทประกันชีวิตเป็นผู้ช่วยผู้จัดการสาขาปัตตานี

ในช่วงปี พ.ศ. 2473 ก่อนพนมเทียนถือกำเนิดเพียงปีเดียว เมืองทองโต๊ะโมะก็ได้รับการสัมปทานโดยบริษัทของชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นการใช้เครื่องมือทำเหมืองทองอย่าง เป็นจริง เป็น จัง ครั้งแรกในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี บริษัทนี้ก็ประกอบกิจการได้เพียงปีเดียว ก็เลิกไปในในช่วงปี พ.ศ. 2474 ซึ่งเป็นปีที่พนมเทียนถือกำเนิด เพราะได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า

ต่อมา พ.ศ. 2475 บริษัทฝรั่งเศสชื่อ Societe d’Or de Litcho ก็เข้ามาสำรวจบริเวณเทือกเขาสุโหงโก-ลกอย่างจริงจังอีกครั้ง และพบว่าลึกลงไปในชั้นดินบนเขาโต๊ะโมะและลิโซ มีแร่ทองคำอยู่มาก ทั้งยังเป็นทองคำที่มีเนื้อทองเปอร์เซ็นต์สูง จึงขอสัมปทานจากรัฐบาลไทยทำเหมืองทองคำเป็นเวลา นานถึง 20 ปี

ยังไม่ทันครบ 20 ปี บริษัททำเหมืองแร่แห่งนี้ก็ต้องเลิกล้มกิจการ เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ระเบิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2484 ขณะที่คนงานไทยซึ่งบริษัทนำเข้าไปสร้างที่พักอาศัยก็ยังคงใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นท่ามกลางสถานการณ์สงครามที่ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ามายึดกระทั่งเกิดความรุนแรงและสูญเสียชาวบ้าน และข้าราชการไปหลายชีวิต

¹ “พนมเทียน”, “สฤทธิพร วิเศษสุวรรณภูมิ พี่ชายคนโตของนักเขียนที่ชื่อพนมเทียน”, ใน ลีจากลิ้นชัก, (กรุงเทพฯ : คเนศบุรี, 2553), หน้า 53.

หลังสงครามจบลง รัฐบาลถือโอกาสเข้ามาจัดการกับทองคำในเหมืองทองโตะโม่เอง แต่ทำได้ไม่นานก็ขาดทุน จึงต้องเลิกถลุงไป ยังผลให้โตะโม่ที่คับคั่งไปด้วยผู้คน ทั้งคนงาน ร้านค้า และนักแสวงโชคต่างๆ ต้องเจียบเหงาลงไปถนัดตา ขณะเดียวกันก็เริ่มมีความเคลื่อนไหวของโจรจีนคอมมิวนิสต์ (จคม.) ใช้พื้นที่วางขุมกำลังเข้าต่อต้านอังกฤษซึ่งครอบครองมลายูอยู่ในช่วงหลังสงคราม

สำหรับพนมเทียนแล้ว แม้ว่าเขาจะไม่ได้สัมพันธ์กับความมั่งคั่งของสายตระกูลวิเศษ-สุวรรณภูมิโดยตรง แต่ชีวิตก็ได้สัมผัสกับผลพวงจากเหมืองทองโตะโม่ ในข้อเขียนเรื่อง “เกิดปัตตานี” เขาเล่าว่า บนถนนสายที่ตรงดิ่งไปยังปากน้ำอำเภอสายบุรี ในเขตอำเภอตะลุแบ หรือตะลุบัน จะมี “ตึกโบราณสองชั้นขนาดใหญ่” หลังหนึ่ง ภายในเนื้อที่กว้างใหญ่ เต็มไปด้วยพรรณไม้ใหญ่น้อยขึ้นเต็มไปหมด หน้าตึกมีป้ายชื่อขนาดใหญ่เขียนไว้เป็นภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทยว่า “วิเศษสุวรรณภูมิ” ตึกนี้เองที่พนมเทียนถือกำเนิด

ตึกนี้เองที่เป็นที่คุ้มหัวพนมเทียนเมื่อครั้งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และพลันที่สงครามจบ ตึกนี้ก็จบสิ้นประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่คนนี้ พนมเทียนตกอยู่ในสถานการณ์สงครามเมื่อเรียนอยู่ ม.1 ที่กรุงเทพฯ พ่อแม่จึงให้รับย้ายลงมาเรียนที่โรงเรียนแจ้งประกาศการ อ.สายบุรี เพื่อหลบสถานการณ์สงคราม แต่ถึงกระนั้นสงครามก็ยังส่งผลให้ชีวิตประจำวันต้องยุ่งยากลำบาก ดังที่เขาเล่าว่า ระหว่างสงครามเขาได้อาศัยอยู่ในตึกของสายตระกูลกับตา ยาย น้ำสาว และหลานชาย “อยู่กันอย่างสงบเสงี่ยมเจียมตัว”

“บรรยากาศยามสงคราม ซึ่งอะไรต่ออะไรต้องมีการ ‘ปันส่วน’ กันหมด เราก็อยู่กับได้อย่างสงบและมีความสุขพอสมควร เรารู้คุณค่าของน้ำมันมะพร้าว ซึ่ง

นอกจากจะเอามาทำอาหารแล้ว ยังใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับจุดตะเกียงในเวลากลางคืน รู้คุณค่าของแว่นขยายที่นำมาส่องรับกับแสงอาทิตย์ เพื่อทำเป็นจุดไฟส่องลงบนกบมะพร้าวแห้งแล้วใช้ความร้อนจากมันจุดกบมะพร้าวให้ติดเป็นไฟ เพราะแม่แต่ไม้ขีดไฟก็ยังหายากเหลือเกิน ต้องซื้อกันอย่างปันส่วน เสื้อผ้าก็หายาก บางที่ต้องเลาะเอามานกันประตุหน้าต่างมาตัดใส่พอปะทะปะทั่งไปตามเรื่อง ทุกสิ่งทุกอย่างแทบจะเป็นธรรมชาติดั้งเดิมทั้งหมด

ผมจำได้แม้กระทั่งครั้งหนึ่ง ตาได้เอาผ้าใบของเก้าอี้ผ้าใบมาตัดเป็นกางเกงขาสั้นไว้สวมใส่ พวกเราชาวสายบุรีในยุคนั้น แร้นแค้นกันถึงเพียงนั้น น้ำตาลทรายก็ต้องปันส่วนเหมือนกัน มีแต่ปลาทะเลและข้าวเท่านั้นที่หาได้เองในอำเภอ ผมเคยเห็นมลายูพื้นเมืองอัดคัตผ้าเสียจนต้องเอากระสอบป่านมาตัดเป็นกางเกงนุ่งในครั้งนั้น” (“พนมเทียน” 2553 : 23-24)

สงครามไม่เพียงแต่ทำให้ชีวิตประชาชนทั่วไปยากลำบาก แม้แต่กระทั่งทายาท “คุณหลวง” ผู้รับสัมปทานเหมืองทองคำอย่างพนมเทียน และญาติๆ ของเขายังต้องแร้นแค้น พนมเทียนเล่าว่า ขณะสงครามดำเนินไปเรื่อยๆ นั้น เขาก็เรียน ม.2 ได้เพียงเทอมเดียว โรงเรียนก็ให้ขึ้น ม.3 เมื่อจบ ม.3 พี่ชายก็ไปปรับตัวเข้ามาเรียนที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศปัตตานี กระทั่งจบชั้น ม.5 จากนั้นจึงขึ้นกรุงเทพฯ

สงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงพร้อมกับการสิ้นสุดของมรดกความยิ่งใหญ่จากอดีตที่ถ่ายทอดมาจากต้นตระกูลวิเศษสุวรรณภูมิของพนมเทียน พ่อของเขาขายตึกใหญ่โตมโหฬารตึกนั้นให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในสายบุรีปรับปรุงเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีน

ปัจจุบันแม้ตึกนี้ถูกทุบทิ้งไปแล้ว แต่มันก็ยิ่งใหญ่โอฬารอยู่ในความทรงจำของพนมเทียน เพราะมันเป็นร่องรอยสำคัญร่องรอยเดียวที่ทำให้เขาพูดได้ว่า “พนมเทียนเป็นคนปัตตานี” (๕)